

Arleta Nerka *

OBOWIĄZKI INFORMACYJNE ZUS I OFE WOBEC UBEZPIECZONEGO W UBEZPIECZENIU EMERYTALNYM

1. WPROWADZENIE

Korelacja wysokości emerytury z osiąganymi dochodami w czasie aktywności zawodowej przez ubezpieczonego oznacza indywidualizację wymiaru emerytury. Słusznie w literaturze¹ wiąże się to potrzebą istnienia świadomości ubezpieczeniowej (emerytalnej), warunkującej racjonalne działanie w kierunku zapewnienia co najmniej dostatecznych dochodów na starość. Obowiązująca od 1999 r. struktura systemu emerytalnego stwarza możliwość podjęcia takich starań w II i III segmencie ubezpieczenia emerytalnego. Działając na rzecz zwiększenia dochodów na okres emerytalny, ubezpieczony powinien mieć wiedzę na temat osiągnięć swojego otwartego funduszu emerytalnego (OFE, fundusz) oraz wykazać się inicjatywą i korzystać choćby z istniejącej oferty w ramach III filaru (pracownicze programy emerytalne, indywidualne konta emerytalne, indywidualne konta zabezpieczenia emerytalnego) lub z innej formy zapewniającej zabezpieczenie materialne.

Pierwsza część emerytury bazowej pochodzi z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (FUS) i jest obliczana jako iloraz sumy zwaloryzowanych składek zapisanych na indywidualnym koncie ubezpieczonego prowadzonym przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS, Zakład) oraz przeciętnej dalszej długości życia² dla osób w wieku równym wiekowi przejścia na emeryturę danego ubez-

* Dr, Katedra Prawa Pracy, Akademia Leona Koźmińskiego.

¹ Por. m. in.: T. Szumlich, *Atrybuty świadomości i przezorności ubezpieczeniowej*, „Rozprawy Ubezpieczeniowe” 2006, z. 1, s. 21 i n.; Idem, *O kształtowaniu świadomości ubezpieczeniowej*, [w:] *Ubezpieczenia w polskim obszarze rynku europejskiego. Wyzwania i oczekiwania*, Warszawa 2003, s. 609 i n.; A. Klimkiewicz, *Znaczenie świadomości w ubezpieczeniu emerytalnym*, [w:] F. Chybalski, I. Staniec (red.), *10 lat reformy emerytalnej w Polsce. Efekty, szanse, perspektywy i zagrożenia*, Wydawnictwo Politechniki Łódzkiej, Łódź 2009, s. 89 i n.

² *Komunikat Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 23 marca 2012 r. w sprawie tablicy średniego dalszego trwania życia kobiet i mężczyzn*, M. P. poz. 182.

pieczonego³. Natomiast druga część emerytury bazowej stanowi świadczenie pochodzące ze środków zgromadzonych przez ubezpieczonego w OFE i na sub-koncie w ZUS w okresie aktywności zawodowej. Przyjęte zasady obliczania wysokości emerytury wskazują, że kluczowe znaczenie mają dwa parametry: wielkość zgromadzonego kapitału emerytalnego oraz wiek przejścia na emeryturę. Opłacona składka emerytalna, dzielona pomiędzy 3 konta (rachunki) ubezpieczonego, tworzy podstawę gromadzonego kapitału emerytalnego. W dalszej kolejności są one waloryzowane (w części repartycyjnej) albo poddawane procesowi inwestycyjnemu (w części kapitałowej). Można zatem stwierdzić, że wyższe dochody osiągane przez ubezpieczonego, stanowiące podstawę ustalenia wymiaru składki emerytalnej, przekładają się na wyższą kwotę odprowadzonych składek, a w przyszłości na określony poziom emerytury. Wskazuje się, że jednym ze sposobów na jej zwiększenie jest opóźnienie momentu rozpoczęcia pobierania emerytury przy jednoczesnym wydłużeniu stażu pracy⁴. Postulat ten realizuje dokonane ostatnio podwyższenie wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn do 67 roku życia⁵, które w założeniu ma również wywołać efekt zwiększenia aktywizacji zawodowej osób starszych.

Świadome podejmowanie decyzji dotyczących przyszłości emerytalnej wymaga posiadania odpowiedniego poziomu wiedzy o swojej sytuacji emerytalnej. Niezbędnych informacji w tym zakresie mają dostarczyć ubezpieczonemu podmioty wykonawcze ubezpieczenia emerytalnego, czyli przede wszystkim ZUS i OFE, którego ubezpieczony jest członkiem.

Zważywszy na znaczenie informacji dla ubezpieczonego w obszarze kształtowania jego sytuacji emerytalnej należy poddać analizie treść, zakres i charakter obowiązków informacyjnych ZUS i OFE. Nie bez znaczenia jest tutaj również możliwości weryfikacji danych przekazanych do ZUS, ponieważ dbałość o ich prawdziwość pozwala uniknąć problemów związanych z ustaleniem prawa do świadczenia nie tylko w oparciu o względy merytoryczne, lecz również proceduralne⁶. W niniejszym artykule zostaną przedstawione zagadnienia związane z realizacją funkcji informacyjnej, ponieważ zakres i treść informacji stanowią czynnik wpływający na jakość i poziom wiedzy osób ubezpieczonych, a w konsekwencji służą jako narzędzie kształtowania indywidualnej polityki oszczędzania na przyszłość po osiągnięciu wieku emerytalnego.

³ Art. 26 ust. 1 *Ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych*, DzU 2009, nr 15367, poz. 1227 ze zm. (zwana dalej ustawą emerytalną).

⁴ Szerzej: Departament Analiz, Komunikacji Społecznej i Informacji, *Wysokość emerytur w nowym systemie ubezpieczeń społecznych*, KNUiFE, Warszawa 2003.

⁵ Por. *Ustawa w toku prac – z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw*, www.sejm.gov.pl

⁶ Por. *Wyrok SN z dnia 3 października 2000 r.*, II UKN 1/00, OSNP 2002, nr 9, poz. 218.

2. ZAKŁAD UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH I OTWARTE FUNDUSZE EMERYTALNE JAKO PODMIOTY REALIZUJĄCE OBOWIĄZKI INFORMACYJNE W UBEZPIECZENIU EMERYTALNYM

Wśród podmiotów realizujących obowiązki informacyjne względem ubezpieczonych w ubezpieczeniu emerytalnym należy wymienić przede wszystkim ZUS i OFE.

ZUS jako państwowa osoba prawna, jest głównym podmiotem, któremu zostało powierzone wykonywanie zadań z zakresu ubezpieczeń społecznych. Ustrój, zadania i kompetencje Zakładu są regulowane m. in. przez ustawę systemową⁷. Zakład działa w interesie publicznym, ponieważ administrując środkami FUS, zapewnia świadczenia pieniężne osobom, które zostały dotknięte jednym z określonych ustawowo ryzyk ubezpieczeniowych. Głównym przedmiotem działalności ZUS jest zatem realizacja zadań z zakresu ubezpieczeń społecznych, a ponadto wykonywanie odpłatnie zadań powierzonych na podstawie innych ustaw lub zadań zleconych z dziedziny zabezpieczenia społecznego. W obrębie szeroko zakreślonego zakresu działań ZUS mieszczą się funkcje informacyjne Zakładu względem ubezpieczonych, które zostały skonkretyzowane w art. 50 ustawy systemowej. Realizacja obowiązku informacyjnego jest możliwa dzięki procesom przetwarzania przez Zakład zasobów danych, budowanych w toku wykonywania zadań ustawowych. Analizując treść przepisów prawa ubezpieczeń społecznych należy wskazać, że ZUS z tytułu realizowanych obowiązków ustawowych jest dysponentem bardzo szerokiej informacji dotyczących ubezpieczonych (i innych osób wskazanych w przepisach) oraz płatników składek. Informacje te podlegają ewidencjonowaniu na prowadzonych przez ZUS, zgodnie z art. 33 ust. 1 ustawy systemowej, kontach i rejestrach. Zakład prowadzi:

- 1) konta ubezpieczonych, z których każde jest oznaczone numerem ewidencyjnym nadanym osobie ubezpieczonej przez Rządowe Centrum Informacyjne Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (RCI PESEL);
- 2) konta płatników składek oznaczone numerem NIP, a w przypadku gdy płatnik składek nie ma numeru NIP, do czasu jego uzyskania – numerem z krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej REGON, a jeżeli nie posiada również tego numeru – numerem PESEL lub serią i numerem dowodu osobistego albo paszportu;
- 3) Centralny Rejestr Ubezpieczonych;
- 4) Centralny Rejestr Płatników Składek;
- 5) Centralny Rejestr Członków Otwartych Funduszy Emerytalnych;

⁷ Podstawę prawną działalności Zakładu stanowi, m. in.: *Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych*, DzU 2009, nr 205, poz. 1585 ze zm. (zwana dalej ustawą systemową).

6) Centralny Rejestr Otrzymujących Emerytury z Funduszy Dożywotnich Emerytur Kapitałowych;

7) inne rejestry niezbędne do realizacji zadań określonych odrębnymi przepisami.

Kwestię danych przetwarzanych w obszarze ubezpieczeń społecznych doprecyzowuje *Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 21 grudnia 2009 r. w sprawie szczegółowego zakresu danych zawartych w centralnych rejestrach prowadzonych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych*⁸. Rozporządzenie określa kategorie danych osobowych zawartych w następujących rejestrach: Centralnym Rejestrze Ubezpieczonych, Centralnym Rejestrze Płatników Składek, Centralnym Rejestrze Członków Otwartych Funduszy Emerytalnych, Centralnym Rejestrze Otrzymujących Emerytury z Funduszy Dożywotnich Emerytur Kapitałowych, Centralnym Rejestrze Członków Rodziny Ubezpieczonych Uprawnionych do Ubezpieczenia Zdrowotnego. W odniesieniu do wszystkich rejestrów ustawodawca ściśle określił zakres gromadzonych i przetwarzanych danych, a zgodnie z art. 34 ustawy systemowej ZUS jest zobowiązany zapewnić rzetelność i kompletność informacji dotyczących konta ubezpieczonego. Gromadzone na kontach informacje mają być rzetelne (czyli wiarygodne, prawdziwe, sprawdzone, zweryfikowane, potwierdzone) oraz kompletne (obejmujące całość informacji dotyczących sytuacji prawnej i faktycznej osób ubezpieczonych)⁹ oraz mieścić się w zakresie wyznaczonym przez przepisy. Wymagania dotyczące danych ewidencjonowanych na kontach ubezpieczonego i płatnika składek są usprawiedliwione – informacje te są środkiem dowodowym w postępowaniu administracyjnym i sądowym z zakresu ubezpieczeń społecznych¹⁰.

OFE funkcjonują w obszarze II segmentu systemu emerytalnego w postaci prawno-organizacyjnej spółki akcyjnej na podstawie *Ustawy z dnia 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych*¹¹. Przedmiotem działalności funduszu jest gromadzenie środków pieniężnych, ich lokowanie, z przeznaczeniem na wypłatę członkom funduszu po osiągnięciu przez nich wieku emerytalnego, i wypłata okresowych emerytur kapitałowych¹². Przedmiotem działalności OFE jest prowadzenie działalności lokacyjnej z uwzględnieniem maksymalnego bezpieczeństwa i rentowności zarządzanej składki. W zakresie swojej działalności OFE są zobowiązane do współpracy obejmującej podawanie katalogu informacji zakreślonych ustawą o ofe wskazanym podmiotom i instytucjom publicznym, m. in.: Komisji Nadzoru Finansowego (KNF), Krajo-

⁸ DzU 2009, nr 222, poz. 1767.

⁹ D. Wajda, *Komentarz do art. 34*, [w:] B. Gudowska [i in.], *Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz*, B. Gudowska, J. Strusińska-Żukowska (red.), Warszawa 2011.

¹⁰ Zgodnie z art. 34 ust. 2 ustawy systemowej oraz art. 75 k.p.a.

¹¹ Tj. DzU 2010, nr 34, poz. 189 ze zm. (zwana dalej ustawą o ofe).

¹² Zgodnie z *Ustawą z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych*, DzU 2008, nr 228, poz. 1507 ze zm.

wemu Depozytowi Papierów Wartościowych, ZUS, urzędom skarbowym. Z punktu widzenia niniejszych rozważań, podstawowe funkcje informacyjne OFE wykonują, zgodnie z przepisami rozdziału 20 ustawy o ofe (Obowiązki informacyjne funduszy emerytalnych), w stosunku do ubezpieczonych posiadających status członka funduszu, czyli osób fizycznych, które w wyniku zawarcia umowy z funduszem uzyskują jego członkostwo. Realizacja tych obowiązków właściwie spoczywa na Powszechnym Towarzystwie Emerytalnym (PTE), które jest organem zarządzającym OFE, ponieważ to właśnie PTE na mocy art. 198 ustawy o ofe ponosi odpowiedzialność za niedopełnienie obowiązku informacyjnego przed KNF.

Umowa o członkostwo w ofe może być zawarta w trybie korespondencyjnym¹³. Już jednak na etapie zawierania umowy o członkostwo z funduszem, osoba występująca z wnioskiem o przyjęcie do OFE składa pisemne oświadczenie o zapoznaniu się z treścią aktualnej informacji dotyczącej otwartych funduszy (art. 82a ustawy o ofe). Skutkiem powstania członkostwa jest m. in. prowadzenie przez fundusz rejestru członków¹⁴ zawierającego podstawowe dane osobowe członków, dane o wpłatach środków finansowych członków do funduszu i otrzymanych wypłatach transferowych oraz o przeliczaniu tych środków na jednostki rozrachunkowe, a także informacje o aktualnym stanie środków na rachunku członka.

Zgodnie z art. 89 ustawy o ofe rejestr członków funduszu emerytalnego powinien zawierać podstawowe dane osobowe członków funduszu, obejmujące imiona i nazwisko, datę urodzenia, numer ewidencyjny PESEL, a w przypadku gdy członkowi funduszu nie nadano numeru PESEL – w miejsce numeru PESEL serię i numer dowodu osobistego lub paszportu oraz adres miejsca zamieszkania. Ponadto rejestr członków funduszu powinien zawierać dane o wpłatach składek do funduszu i otrzymanych wypłatach transferowych oraz przeliczeniach tych składek i wypłat transferowych na jednostki rozrachunkowe. Rejestr członków powinien zawierać także dane o aktualnym stanie środków na rachunkach członkowskich z uwzględnieniem środków wypłaconych na okresową emeryturę kapitałową.

Rejestr członków funduszu jest prowadzony w systemie elektronicznym. Podmiot prowadzący rejestr ma obowiązek sporządzenia kopii danych zawar-

¹³ Zgodnie z art. 81 ust. 6 ustawy o ofe uzyskanie członkostwa w otwartym funduszu następuje również w wyniku losowania, przeprowadzonego przez ZUS na zasadach przewidzianych w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych, z dniem dokonania wpisu do Centralnego Rejestru Członków Otwartych Funduszy Emerytalnych oraz w wyniku otwarcia rachunku w OFE na podstawie art. 128 ust. 1 ustawy o ofe.

¹⁴ Zakres informacji podlegających ewidencji w rejestrze określa *Ustawa o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych* oraz *Rozporządzenia Rady Ministrów 12 maja 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia rejestru członków funduszu emerytalnego, szczegółowego zakresu informacji, które powinny być zawarte w rejestrze, oraz zasad sporządzania i przechowywania kopii danych zawartych w rejestrze na wypadek jego utraty*, DzU 1998, nr 63, poz. 402 z późn. zm.

tych w rejestrze na trwałym elektronicznym nośniku informacyjnym, który musi być przechowywany poza miejscem prowadzenia rejestru¹⁵. Prowadzenie rejestru członków funduszu może być powierzone innemu podmiotowi (osobie trzeciej). W takim wypadku do podmiotu tego ma zastosowanie przepis art. 49 ustawy o ofe, dotyczący zachowania tajemnicy zawodowej związanej z rejestrem członków funduszu. Prawidłowość danych w rejestrach prowadzonych przez otwarte fundusze emerytalne jest zależna od danych przekazanych przez ZUS. Treść art. 34 ust. 5 ustawy systemowej zobowiązuje ZUS i otwarty fundusz emerytalny, którego członkiem jest ubezpieczony, do wzajemnego udostępniania danych osobowych osób znajdujących się w Centralnym Rejestrze Członków Otwartych Funduszy Emerytalnych.

3. PRZEDMIOT OBOWIĄZKU INFORMACYJNEGO ZUS I OFE

Przedmiotem obowiązku informacyjnego jest dostarczenie informacji o stanie konta i subkonta ubezpieczonego w ZUS (art. 50 ustawy systemowej) oraz o rachunku w OFE (art. 192 ustawy o ofe). Pozwala to uczestnikom systemu emerytalnego na bieżąco monitorować prawidłowość ewidencjonowanych składek pod kątem ich liczby i wysokości oraz uzyskiwać wiedzę na temat hipotetycznej wysokości przyszłego świadczenia emerytalnego.

Wielkość odprowadzanych składek na ubezpieczenie emerytalne jest zapisywana na indywidualnym koncie ubezpieczonego i ta informacja rachunkowa stanowi się jednym z podstawowych elementów ustalenia wymiaru emerytury z I filaru. Poczynając od 2006 r., w terminie do dnia 31 sierpnia każdego roku, ZUS jest zobowiązany przesyłać ubezpieczonemu urodzonemu po dniu 31 grudnia 1948 r. informację o zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego składkach ogółem według stanu na dzień 31 grudnia poprzedniego roku. W informacji o stanie konta Zakład podaje dodatkowo wysokość:

- 1) zwaloryzowanego kapitału początkowego według stanu na dzień 31 grudnia poprzedniego roku, w przypadku gdy kapitał ten został już ubezpieczonemu obliczony,
- 2) hipotetycznej emerytury,
- 3) zewidencjonowanych na subkoncie składkach i odsetkach za zwłokę ogółem według stanu na dzień 31 grudnia poprzedniego roku,
- 4) składek na ubezpieczenie emerytalne, z wyłączeniem składek podlegających odprowadzeniu do OFE i zewidencjonowaniu na subkoncie, należnych i wpłaconych za ostatnie 12 miesięcy kalendarzowych, według stanu na dzień

¹⁵ A. Chróścicki, *Ustawa o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych. Komentarz*, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2010, s. 514–515.

31 grudnia poprzedniego roku, w wysokości nominalnej, w podziale na miesiące,

5) składek na OFE, należnych i odprowadzonych,

6) składek należnych i wpłaconych zewidencjonowanych na subkoncie.

Wysokość hipotetycznej emerytury podaje się ubezpieczonemu, który na dzień 31 grudnia poprzedniego roku ukończył co najmniej 35 lat. Ubezpieczonemu, który spełnia warunek wieku podaje się informacje o wysokości:

1) hipotetycznej emerytury, jaką uzyskałby w wieku emerytalnym, wynoszącym 60 lat dla kobiety i 65 lat dla mężczyzny, a jeżeli ubezpieczonemu do osiągnięcia wspomnianego wieku emerytalnego brakuje nie więcej niż 5 lat, podaje się dodatkowo, poczynając od 2009 r., informacje o wysokości hipotetycznej emerytury, jaką by uzyskał w wieku przekraczającym ten wiek o rok, a także dwa, trzy, cztery i pięć lat. Z kolei jeżeli ubezpieczony przekroczył wiek emerytalny i nie wystąpił o ustalenie emerytury, hipotetyczną emeryturę oblicza się dla jego faktycznego wieku oraz kolejnych pięciu lat;

2) hipotetycznej emerytury, jaką uzyskałby w wieku emerytalnym, gdyby za każdy pełny miesiąc przypadający do osiągnięcia tego wieku na jego koncie była ewidencjonowana hipotetyczna kwota składki obliczona przez podzielenie ogólnej kwoty składek na ubezpieczenie emerytalne, przez wyrażony w miesiącach okres podlegania ubezpieczeniu emerytalnemu.

4. OBOWIĄZKI INFORMACYJNE ZAKŁADU UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH

4.1. Informacje o stanie konta ubezpieczonego

Konto ubezpieczonego można określić jako szczególne narzędzie służące do ewidencji zindywidualizowanych informacji, głównie obejmujących informacje finansowe, dotyczące konkretnego ubezpieczonego. Każde konto jest oznaczone numerem ewidencyjnym nadanym osobie ubezpieczonej przez Rządowe Centrum Informatyczne Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (RCI PESEL), lub innym identyfikatorem dopuszczonym przez ustawę systemową. Zgodnie z art. 34 ust. 2 ustawy systemowej konto jest prowadzone w formie elektronicznego zapisu danych w systemie informatycznym ZUS. Zakres przedmiotowy konta ubezpieczonego jest bardzo szeroki, obejmując wszelkie dane dotyczące składek na ubezpieczenie emerytalne, pozostających w FUS i przesyłanych do OFE, oraz dane opisujące lub służące do ustalenia statusu osoby podlegającej ubezpieczeniu emerytalnemu, i które mają lub mogą mieć wpływ na zakres świadczeń realizowanych w systemie ubezpieczeń społecz-

nych¹⁶. Konto ubezpieczonego należy odróżnić od prowadzonego przez ZUS zapisu w Centralnym Rejestrze Ubezpieczonych¹⁷, który obejmuje przede wszystkim informacje o charakterze osobowym dotyczące ubezpieczonego.

Wśród elementów polityki informacyjnej ZUS należy jako pierwszy wskazać obowiązek wyrażony w art. 50 ust. 1 ustawy systemowej polegający na przesłaniu ubezpieczonemu urodzonemu po dniu 31 grudnia 1948 r. informacji o stanie konta. Zważywszy na charakter informacji ewidencjonowanych na koncie w Zakładzie należy stwierdzić, że ubezpieczony otrzymuje dane dotyczące aspektów finansowych swojej sytuacji ubezpieczonego w ubezpieczeniu emerytalnym. Do czasu otrzymania przez ubezpieczonego pierwszej informacji, dane zgromadzone na koncie ubezpieczonego udostępnia się ustnie na ustny wniosek zgłoszony osobiście przez ubezpieczonego, którego dotyczą informacje zawarte na koncie, w jednostce organizacyjnej Zakładu. Dane zgromadzone na koncie ubezpieczonego, udostępnione ustnie, na wniosek ubezpieczonego Zakład potwierdza pisemnie. Zakres przedmiotowy informacji o stanie konta obejmuje przede wszystkim wiadomości dotyczące zaewidencjonowanych składek.

4.1.1. Informacje o zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego składkach ogółem

Zgodnie z art. 40 ust. 1 ustawy systemowej na koncie ubezpieczonego ewidencjonuje się informacje o zwaloryzowanej wysokości składek na ubezpieczenie emerytalne, z wyłączeniem składek podlegających odprowadzeniu do OFE i zewidencjonowaniu na subkoncie. Informacja obejmuje dane dotyczące składek należnych – w przypadku ubezpieczonych niebędących płatnikami składek albo wpłaconych – w przypadku ubezpieczonych będących płatnikami składek oraz osób współpracujących z osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność. Ubezpieczonemu niebędącemu płatnikiem składek, który w ciągu 3 miesięcy od upływu terminu opłacenia składki, stwierdzi, że składka ta nie została opłacona, przysługuje uprawnienie polegające na zwróceniu się z wnioskiem do ZUS o udzielenie informacji, czy Zakład podjął działania zmierzające do jej ściągnięcia.

Na koncie ubezpieczonego niebędącego płatnikiem składek ewidencjonuje się informacje o zwaloryzowanej wysokości należnych składek podlegających odprowadzeniu do OFE, zewidencjonowaniu na subkoncie, które uległy przedawnieniu.

¹⁶ Analizę zakresu danych ubezpieczonego przetwarzanych przez ZUS przedstawia: E. Kułesza, *Kilka uwag o przetwarzaniu danych osobowych na potrzeby ubezpieczeń społecznych przez ZUS*, [w:] T. Wyka, A. Nerka (red.), *Ochrona danych osobowych podmiotów objętych prawem pracy i prawem ubezpieczeń społecznych. Stan obecny i perspektywy zmian*, Wolters Kluwer, Warszawa 2012, s. 216 i n.

¹⁷ Por. szerzej: D. Wajda, *op. cit.*, s. 580.

Na koncie ubezpieczonego ewidencjonuje się także informacje o: zwaloryzowanej wysokości składek podlegających odprowadzeniu do funduszu i zewidencjonowaniu na subkoncie, a w przypadku ubezpieczonych niebędących płatnikami składek, należnych za okres do dnia poinformowania przez Zakład OFE o obowiązku przekazania środków zgromadzonych na rachunku członka OFE na fundusz emerytalny w FUS, w przypadku nieustalenia prawa do okresowej emerytury kapitałowej, albo złożeniu przez członka OFE oświadczenia o wyborze oferty dożywotniej emerytury kapitałowej nieopłaconych lub niezidentyfikowanych do tego dnia, także wówczas gdy nie uległy one przedawnieniu.

W odniesieniu do ubezpieczonych będących płatnikami składek oraz osób współpracujących z osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność ewidencji podlega informacja o opłaconych lub zidentyfikowanych po dniu poinformowania przez Zakład otwartego funduszu emerytalnego o: obowiązku przekazania środków zgromadzonych na rachunku członka OFE na fundusz emerytalny FUS, w przypadku nieustalenia prawa do okresowej emerytury kapitałowej, albo złożeniu przez członka OFE oświadczenia o wyborze oferty dożywotniej emerytury kapitałowej; wysokości środków zgromadzonych na rachunku członka OFE przekazanych na fundusz emerytalny FUS, w przypadku nieustalenia prawa do okresowej emerytury kapitałowej albo dożywotniej emerytury kapitałowej; oraz składkach zewidencjonowanych na subkoncie, w przypadku: nieustalenia prawa do okresowej emerytury kapitałowej albo dożywotniej emerytury kapitałowej, ustalenia prawa do dożywotniej emerytury kapitałowej.

4.1.2. Informacje o ustalonym i zwaloryzowanym kapitale początkowym

W zakresie przedmiotowym informacji o stanie konta dla ubezpieczonego znajdują się również dane dotyczące zwaloryzowanego kapitału początkowego według stanu na dzień 31 grudnia poprzedniego roku, pod warunkiem, że kapitał ten został już ubezpieczonemu obliczony. Kapitał początkowy uwzględnia wkład ubezpieczonego za okres trwania ubezpieczenia przed 1 stycznia 1999 r. w wysokości emerytury w systemie zdefiniowanej składki (art. 173–175 ustawy emerytalnej), stanowiąc równowartość hipotetycznej emerytury pomnożonej przez tzw. średnie dalsze trwanie życia – wyrażone w miesiącach i ustalone na zasadach określonych w art. 26 ust. 3 ustawy emerytalnej dla osób w wieku 62 lat.

Ustalenie kapitału początkowego następuje w formie decyzji organu rentowego, który powinien wydać decyzję, po dostarczeniu odpowiedniej dokumentacji przez płatników składek, w terminie do dnia 31 grudnia 2006 r.¹⁸ Kapitał początkowy ustalany jest na dzień 1 stycznia 1999 r. niezależnie od tego, kiedy

¹⁸ Obliczenia wymiaru kapitału początkowego dokonuje się na zasadach przedstawionych w art. 53 ustawy emerytalnej, z uwzględnieniem art. 174 ust. 2–12, por. *Uchwała SN z dnia 13 maja 2004 r.*, III UZP 11/03, OSNPUSiSP 2004, nr 16, poz. 287.

do ZUS przesłany zostanie wniosek o jego ustalenie. Kapitał początkowy, ewidencjonowany na koncie ubezpieczonego, podlega wszystkim waloryzacjom w terminach przypadających do dnia wydania tej decyzji, a następnie powinien być waloryzowany na bieżąco w terminach i na zasadach określonych w ustawie o emerytalnej.

4.1.3. Informacje o wysokości hipotetycznej emerytury

Zgodnie z art. 50 ust. 1b ustawy systemowej wysokość hipotetycznej emerytury podaje się do wiadomości nie wszystkim ubezpieczonym, ale tylko tym, którzy na dzień 31 grudnia poprzedniego roku kalendarzowego ukończyli co najmniej 35 lat. Można przypuszczać, że ograniczenie prawa do pozyskania tej informacji w drodze wyznaczenia kryterium wieku oznacza, że miarodajną wartość informacyjną w postaci ilustracji wkładu ubezpieczonego w budowanie wysokości przyszłej emerytury mają dane dopiero po osiągnięciu pewnego stażu ubezpieczenia związanego z opłacaniem składki. Ustawodawca zdaje się to wiązać z osiągnięciem przez ubezpieczonego wskazanej granicy wieku. Informacje obejmują, według stanu konta, wysokość hipotetycznej emerytury, jaką ubezpieczony uzyskałby w wieku emerytalnym, wynoszącym 60 lat dla kobiety i 65 lat dla mężczyzny oraz informacje o wysokości hipotetycznej emerytury, jaką by uzyskał w wieku przekraczającym ten wiek o rok, a także dwa, trzy, cztery i pięć lat. Z kolei jeśli ubezpieczonemu do osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego brakuje nie więcej niż 5 lat, podaje się dodatkowo, poczynając od 2009 r., informacje o wysokości hipotetycznej emerytury, jaką by uzyskał w wieku przekraczającym ten wiek o rok, a także dwa, trzy, cztery i pięć lat. Ubezpieczonemu, który przekroczył powszechny wiek emerytalny i nie wystąpił o ustalenie emerytury, hipotetyczną emeryturę oblicza się dla jego faktycznego wieku oraz kolejnych pięciu lat.

Kolejna informacja dotyczy wysokości hipotetycznej emerytury, jaką ubezpieczony uzyskałby w wyżej określonym wieku, gdyby za każdy pełny miesiąc przypadający do osiągnięcia tego wieku na jego koncie była ewidencjonowana hipotetyczna kwota składki obliczona przez podzielenie ogólnej kwoty składek na ubezpieczenie emerytalne, przez wyrażony w miesiącach okres podlegania ubezpieczeniu emerytalnemu.

Dodatkowo informację o możliwości skorzystania z prawa do okresowej emerytury kapitałowej podaje się ubezpieczonemu, któremu do osiągnięcia wieku emerytalnego wynoszącego 60 roku życia brakuje nie więcej niż 12 miesięcy. W praktyce informację tę podaje się zatem wyłącznie kobietom, z racji faktycznej istniejącej możliwości nabycia przez nie uprawnień do okresowej emerytury kapitałowej. W obliczu uchwalonej nowelizacji ustawy emerytalnej w obszarze

granicy wieku emerytalnego być może zakres wskazanej informacji ulegnie zmianie.

Hipotetycznej emerytury nie oblicza się w stosunku do ubezpieczonego, któremu ustalono wysokość emerytury na zasadach określonych w art. 26 lub 183 ustawy emerytalnej. Nie oblicza się hipotetycznej emerytury również w roku, w którym jest przesyłana informacja o stanie konta, jeżeli w okresie od dnia 1 stycznia tego roku do dnia przesłania tej informacji ubezpieczonemu ustalono wysokość emerytury na podstawie tych przepisów.

4.1.4. Informacja o wysokości zewidencjonowanych na subkoncie składek i odsetek za zwłokę

Obowiązek podania ubezpieczonemu tej informacji powstał w wyniku modyfikacji systemu emerytalnego¹⁹. Pojawienie się subkonta wynika ze zmiany zasad podziału składki przekazywanej do OFE. Zgodnie z art. 22 ust. 3 ustawy systemowej docelowo część składki na ubezpieczenie emerytalne wynosząca: 3,5% podstawy wymiaru składki będzie odprowadzana przez Zakład do wybranego przez ubezpieczonego OFE, 3,8 % podstawy wymiaru składki będzie ewidencjonowana przez Zakład na subkoncie. Stan subkonta ulega pomniejszeniu o kwoty wypłaconych okresowych emerytur kapitałowych, w części obliczonej od podstawy, którą stanowią zwaloryzowane składki i odsetki za zwłokę zewidencjonowane na tym subkoncie. Czyli z subkonta usytuowanego w ZUS finansuje się część emerytury kapitałowej, której głównym jednakże źródłem pozostają środki pochodzące z kapitałowej części systemu emerytalnego²⁰.

Na subkoncie, zgodnie z art. 40a ust. 1 ustawy systemowej, ewidencjonuje się zatem informacje o zwaloryzowanej wysokości wpłaconych składek, wraz z wyegzekwowanymi od tych składek odsetkami za zwłokę. Zewidencjonowanie składek na subkoncie następuje niezwłocznie, nie później jednak niż w ciągu 15 dni roboczych, licząc od dnia otrzymania składki opłaconej przy użyciu dokumentów płatniczych, raportów miesięcznych lub deklaracji.

Zgodnie z art. 40a ust. 4 ustawy systemowej na subkoncie ewidencjonuje się także informacje o wysokości należnych i wpłaconych składek, o których mowa w art. 22 ust. 3 pkt 2, czyli o składce w wysokości 3,8% (docelowo) podstawy wymiaru składki, w przypadku odprowadzania składki do OFE.

Informacja kierowana do ubezpieczonego obejmuje wysokość zaewidencjonowanych składek i odsetek ogółem, według stanu na dzień 31 grudnia poprzedniego roku.

¹⁹ Ustawa z dnia 25 marca 2011 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem systemu ubezpieczeń społecznych, DzU 2001, nr 75, poz. 398.

²⁰ Por. szerzej: A. N e r k a, *Sytuacja prawna ubezpieczonego w aspekcie zmian funkcjonowania systemu emerytalnego w Polsce*, „Polityka Społeczna” 2011, cz. I (nr specjalny), s. 19 i n.

4.1.5. Informacje o wysokości składek na ubezpieczenie emerytalne

Informacja o wysokości składek na ubezpieczenie emerytalne obejmuje wyłącznie część składki podlegającej ewidencji na koncie ubezpieczonego, zatem nie obejmuje składek podlegających odprowadzeniu do OFE i zewidencjonowaniu na subkoncie. Informacja dotyczy składek należnych – w przypadku ubezpieczonych niebędących płatnikami składek albo wpłaconych – w przypadku ubezpieczonych będących płatnikami składek oraz osób współpracujących z osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność. Okres objęty informacją to ostatnich 12 miesięcy kalendarzowych, według stanu na dzień 31 grudnia poprzedniego roku, w wysokości nominalnej w podziale na miesiące.

4.1.6. Informacja o wysokości składek przesyłanych do OFE

Uczestnictwo ubezpieczonego w OFE wiąże się z przekazywaniem na konto w funduszu środków w postaci składki określonej w art. 22 ust. 3 ustawy systemowej, czyli docelowo część składki na ubezpieczenie emerytalne wynosząca: 3,5% podstawy wymiaru składki. Zakład jest zobowiązany do przekazywania części składki emerytalnej do OFE, przy czym zgodnie z art. 76 ust. 1 pkt 3 uzyskuje z tego tytułu przychód (należności z tytułu poniesionych kosztów poboru i dochodzenia składek na otwarte fundusze emerytalne w wysokości nie wyższej niż 0,8 % kwoty przekazanych do otwartych funduszy emerytalnych składek na to ubezpieczenie, z tym że wysokość należności ustala się corocznie w ustawie budżetowej).

Ubezpieczony uzyskuje informację o wysokości składek na OFE należnych (które powinny zostać odprowadzone) i odprowadzonych (które faktycznie zostały przekazane do właściwego OFE).

4.2. Tryb reklamacyjny

Walory poznawcze realizowanego obowiązku informacyjnego przez ZUS najlepiej objawiają się w uprawnieniach ubezpieczonego dotyczących możliwości korekty stwierdzonych nieprawidłowości lub braków. Art. 50 ust. 2e–2o ustawy systemowej przewiduje prawo ubezpieczonego do złożenia w określonych okolicznościach „wniosku o sprostowanie danych”, co pozwoli na wszczęcie procedury wyjaśniającej z udziałem płatnika składek i Zakładu.

Ubezpieczony niebędący płatnikiem składek, który po otrzymaniu informacji o stanie konta stwierdzi, że na jego koncie nie zostały zaewidencjonowane wszystkie należne składki na ubezpieczenie emerytalne, lub że składki te zostały

zaewidencjonowane w niewłaściwej wysokości, powinien zgłosić płatnikowi składki na piśmie lub do protokołu wniosek o sprostowanie danych przekazanych do ZUS w dokumentach ubezpieczeniowych (zgłoszeniowych lub rozliczeniowych). O sposobie rozpatrzenia tego wniosku płatnik składek jest obowiązany powiadomić ubezpieczonego na piśmie w terminie 60 dni od dnia otrzymania wniosku. W przypadku uwzględnienia wniosku o sprostowanie danych płatnik składek jest zobowiązany skorygować błędny lub uzupełnić brakujący dokument związany z ubezpieczeniami społecznymi określony w ustawie, w terminie 30 dni od dnia przekazania ubezpieczonemu informacji. W przypadku nieuwzględnienia przez płatnika składek wniosku o sprostowanie danych oraz w przypadku gdy płatnik składek już nie istnieje, ubezpieczony powinien złożyć we wskazanej przez ZUS jednostce organizacyjnej Zakładu wniosek o przeprowadzenie postępowania wyjaśniającego, przedkładając jednocześnie dokumenty potwierdzające wysokość podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne oraz kopię informacji. Postępowanie wyjaśniające Zakład powinien zakończyć nie później niż w ciągu 3 miesięcy, a postępowanie szczególnie skomplikowane – nie później niż w ciągu 6 miesięcy od dnia otrzymania wniosku o sprostowanie danych. Wysokość podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne nie może być udowadniana zeznaniami świadków.

Jeżeli w wyniku postępowania wyjaśniającego okaże się, że przyczyną niezewidencjonowania na koncie ubezpieczonego wszystkich należnych składek na ubezpieczenie emerytalne lub zewidencjonowania ich w niewłaściwej wysokości są: błędy w danych podanych w zgłoszeniu do ubezpieczeń społecznych, w zgłoszeniu wyrejestrowania ubezpieczonego z ubezpieczeń społecznych, w zgłoszeniu płatnika składek lub w zgłoszeniu wyrejestrowania płatnika składek albo niezłożenie tych dokumentów – Zakład dokonuje korekty tych danych z urzędu bezpośrednio na koncie ubezpieczonego lub na koncie płatnika składek, jeżeli uzna to za możliwe, albo po złożeniu przez płatnika składek dokumentów korygujących te dokumenty lub brakujących dokumentów. Z kolei jeśli przyczyną są błędy w danych podanych w imiennym raporcie miesięcznym lub w deklaracji rozliczeniowej albo niezłożenie tych dokumentów – Zakład dokonuje korekty tych danych po złożeniu przez płatnika składek dokumentów korygujących te dokumenty albo brakujących dokumentów.

Płatnik składek jest zobowiązany złożyć korygujące lub brakujące dokumenty w terminie 30 dni od otrzymania z Zakładu zawiadomienia o stwierdzonych w wyniku przeprowadzonego postępowania wyjaśniającego nieprawidłowościach w dokumentach związanych z ubezpieczeniami społecznymi określonych w ustawie. Płatnika składek wiąże termin 30 dni od dnia uprawomocnienia się decyzji – jeżeli stwierdzenie nieprawidłowości następuje w drodze decyzji albo otrzymania protokołu kontroli – jeżeli stwierdzenie nieprawidłowości następuje w drodze kontroli.

W sytuacji, gdy płatnik składek już nie istnieje lub uzyskanie korygujących lub brakujących dokumentów ubezpieczeniowych nie jest możliwe, Zakład dokonuje korekty danych z urzędu bezpośrednio na koncie ubezpieczonego lub na koncie płatnika składek, koryguje z urzędu błędy stwierdzone w dokumentach związanych z ubezpieczeniami społecznymi określonych w ustawie lub sporządza z urzędu brakujące dokumenty.

Podobny tryb stosuje się odpowiednio do ubezpieczonego będącego płatnikiem składek, który po otrzymaniu informacji o stanie konta stwierdzi, że na jego koncie nie zostały zewidencjonowane wszystkie wpłacone składki na ubezpieczenie emerytalne lub zostały zewidencjonowane w niewłaściwej wysokości.

5. OBOWIĄZKI INFORMACYJNE OFE WZGLĘDEM CZŁONKA FUNDUSZU

5.1. Publikacja prospektu informacyjnego

OFE zostały obciążone całym zespołem obowiązków, o charakterze bezwzględnie obowiązującym, w zakresie informowania swoich członków o istotnych elementach składających się na charakterystykę sytuacji emerytalnej. Wśród nich należy przede wszystkim wyróżnić obowiązki informacyjne o charakterze powszechnym, polegające na publikacji prospektu informacyjnego w dzienniku o zasięgu krajowym przeznaczonym do ogłoszeń funduszu (art. 189 ust. 1 ustawy o ofe). Prospekt informacyjny otwartego funduszu powinien zawierać jego statut, informacje na temat wyników działalności inwestycyjnej funduszu oraz zatwierdzone roczne sprawozdanie finansowe funduszu²¹. Słusznie wskazuje się, że w interesie członków funduszu leży rozszerzenie katalogu obowiązków informacyjnych w statucie funduszu. Takie postanowienia statutu, nakładające na fundusz dodatkowe, poza ustawowymi, obowiązki informacyjne, są bowiem zgodne z interesem członków funduszu²².

Prawdziwość danych ujawnionych w prospekcie informacyjnym została obwarowana odpowiedzialnością karną (art. 218 ustawy o ofe).

Fundusz ma obowiązek ogłosić prospekt informacyjny nie później niż w terminie 3 tygodni od zatwierdzenia przez walne zgromadzenie akcjonariuszy towarzystwa emerytalnego rocznego sprawozdania finansowego funduszu. Statut funduszu nie musi przewidywać obowiązku ogłaszania prospektu informacyjnego w konkretnym dzienniku o zasięgu krajowym. Jeżeli sposób ogłoszenia

²¹ Szczegółową treść prospektu informacyjnego określa *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 kwietnia 2011 r. w sprawie obowiązków informacyjnych funduszy emerytalnych*, DzU 2011, nr 90, poz. 520 ze zm.

²² A. Jabłoński, *Obowiązki informacyjne funduszy emerytalnych*, „Prawo Spółek” 2001, nr 10, s. 44 i n.

pierwszego prospektu informacyjnego nie został określony w statucie funduszu, a ustawa nie zawiera regulacji w tym względzie, fundusz ma możliwość swobodnego określenia formy ogłoszenia. Niezależnie od obowiązku ogłoszenia przez fundusz prospektu informacyjnego raz w roku, fundusz emerytalny ma obowiązek, zgodnie z art. 190 ustawy, udostępnić prospekt informacyjny każdej osobie, która złoży wniosek o przyjęcie do funduszu, przy czym udostępnienie prospektu powinno nastąpić przed zawarciem umowy członkowskiej z funduszem.

Fundusz emerytalny ma także obowiązek udostępnić prospekt każdemu swojemu członkowi, który wyrazi takie żądanie na piśmie. Obowiązek ten dotyczy ostatnio opublikowanego prospektu, dodatkowo uzupełnionego o ostatnie półroczne sprawozdanie finansowe sporządzone na ostatni dzień wyceny przypadający w określonym półroczu roku obrotowego. Termin na doręczenie prospektu członkowi funduszu wynosi 30 dni od daty złożenia żądania przez członka, a prospekt powinien być doręczony przesyłką listową.

5.2. Indywidualna informacja o charakterze finansowym

Na funduszu ciąży również obowiązek wynikający z art. 191 ustawy o ofe, który nakazuje przesłanie każdemu członkowi funduszu informacji w regularnych odstępach czasu, nie rzadziej jednak niż co 12 miesięcy. Informacje te mają charakter finansowy, ponieważ dotyczą stanu środków znajdujących się na rachunku członka OFE, terminów dokonanych w danym okresie wpłat składek i wypłat transferowych oraz przeliczenia tych składek i wypłat na jednostki rozrachunkowe. Informacja ta obejmuje również dane niezindywidualizowane, ale mające wpływ na kształtowanie się ekspektatywy emerytalnej ubezpieczonego, mianowicie dotyczące wyników działalności lokacyjnej funduszu. Wymienione informacje muszą zawierać szczegółowe dane:

- numer rachunku członka funduszu,
- podstawowe dane osobowe wynikające z rejestru członków funduszu,
- ilość środków zgromadzonych na rachunku członkowskim, wartość jednostki rozrachunkowej oraz łączną wartość jednostek rozrachunkowych na rachunku członka funduszu w dniu sporządzenia informacji,
- wartość jednostki rozrachunkowej na początek i koniec ostatniego okresu rocznego i dwuletniego, kończącego się odpowiednio w ostatnim dniu roboczym kwartału poprzedzającego kwartał, w którym została sporządzona informacja,
- wyniki działalności lokacyjnej funduszu emerytalnego wyrażone stopą zwrotu funduszu za wskazane okresy,
- pouczenie o trybie postępowania w przypadku uznania przez członka funduszu, że otrzymana informacja zawiera błędne dane.

Słusznie wskazuje się w literaturze, że powyższy katalog²³ może zostać rozszerzony o dane dodatkowe, obejmujące np. operacje finansowe dokonywane na rachunku członka funduszu. Działanie takie ma na celu dostarczenie jak najbardziej kompletnych i rzetelnych informacji dotyczących środków na rachunku, co leży przecież w interesie członka funduszu. Natomiast zaprzeczeniem realizacji tego celu będzie zamieszczenie lub dołączanie treści reklamowych, które mogą wprowadzać w błąd członków funduszu²⁴.

Ponadto OFE jest obowiązany, zgodnie z art. 192 ustawy o ofe, na żądanie członka funduszu, udzielić mu informacji określającej pieniężną wartość środków zgromadzonych na jego rachunku. Fundusz informuje członka OFE o pieniężnej wartości środków zgromadzonych na rachunku członka na ostatni dzień miesiąca poprzedzającego miesiąc:

1) złożenia wniosku, o ustalenie prawa do okresowej emerytury kapitałowej albo ponowne ustalenie jej wysokości;

2) podjęcia wypłaty okresowej emerytury kapitałowej, jeżeli wniosek o okresową emeryturę kapitałową został złożony przed osiągnięciem wieku emerytalnego, albo postępowanie o okresową emeryturę kapitałową zostało wszczęte z urzędu.

OFE informuje członka funduszu i Zakład Ubezpieczeń Społecznych o pieniężnej wartości środków zgromadzonych na rachunku członka otwartego funduszu, na który wpłacane są składki, po dokonaniu ostatniej wypłaty okresowej emerytury kapitałowej, w części obliczonej ze środków zgromadzonych w otwartym funduszu.

5.3. Obowiązek upubliczniania niektórych informacji dotyczących działalności OFE

Nie bez znaczenia są również obowiązki informacyjne OFE o charakterze powszechnym, polegające na publicznym udostępnianiu dość szczegółowych informacji na temat struktury swoich aktywów, kategorii lokat, w które fundusz angażuje środki, o emitencji poszczególnych papierów wartościowych, itp. Zgodnie z treścią art. 194 ust. 1 ustawy o ofe powyższe dane fundusz powinien

²³ A. Chróścicki, *op. cit.*, s. 910 i n.

²⁴ Działalnością reklamową otwartego funduszu emerytalnego, która wprowadza w błąd lub może wprowadzić w błąd, jest rozpowszechnianie takiej reklamy gospodarczej, w której podawane informacje bądź są nieprawdziwe, bądź to pomimo swej prawdziwości odznaczają się zdolnością do wywołania mylnego wyobrażenia na temat rzeczywistości dotyczącej wszelkich aspektów funkcjonowania OFE. Nie chodzi przy tym wyłącznie o przypadki realnego powstania w świadomości odbiorcy przekazu reklamowego mylnego wyobrażenia, lecz również o zaistnienie samej ewentualności powstania takiego stanu, zob. D. Nowicki, Z. J. Roszewski, *Prawne aspekty działalności reklamowej otwartych funduszy emerytalnych*, „Prawo Spółek” 2004, nr 3, s. 40 i n.

przekazać, m. in. do KNF, oraz opublikować na ogólnodostępnej stronie internetowej. Jawność tych informacji umożliwia niewątpliwie wykonywanie przez organ nadzoru funkcji kontrolnej nad legalnością działań funduszu, co stanowi element zabezpieczenia sytuacji członków funduszu.

Z punktu widzenia ubezpieczonego upublicznienie informacji dotyczących działalności OFE sprzyja podejmowaniu racjonalnych decyzji, dotyczących najczęściej wyboru funduszu. Jednakże z drugiej strony specjalistyczny charakter tych informacji wymaga pewnego poziomu wiedzy i umiejętności w celu ich właściwej interpretacji i wyciągnięcia odpowiednich wniosków.

6. PRZESŁANIE I DORECZENIE INFORMACJI UBEZPIECZONEMU

Informację o stanie konta ZUS powinien przesłać ubezpieczonemu listem zwykłym (por. art. 71a ustawy systemowej) na adres korespondencyjny podany w zgłoszeniu do ubezpieczeń społecznych. Ponieważ stanowi to autonomiczną regulację w stosunku do trybu przewidzianego w art. 109 k.p.a., art. 71 a ust. 2 ustawy systemowej przewiduje, iż w razie sporu ciężar dowodu doręczenia pisma spoczywa na Zakładzie²⁵. Art. 71a ustawy systemowej nie przewiduje przesyłania ubezpieczonemu informacji drogą elektroniczną, np. w formie dokumentu elektronicznego, w rozumieniu ustawy o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne²⁶.

W wypadku, gdy ubezpieczony został zgłoszony do ubezpieczenia społecznego przez kilku płatników składek, ZUS przesyła na adres korespondencyjny podany w tym zgłoszeniu do ubezpieczeń społecznych, które ZUS otrzymał jako ostatnie. Jeśli adres korespondencyjny jest nieprawidłowy lub niepełny, ZUS powinien przesłać informację na adres zamieszkania lub zameldowania podany w zgłoszeniu do ubezpieczeń społecznych. Jeśli ZUS w dalszym ciągu napotyka trudności z przekazaniem ubezpieczonemu informacji, powinien ją przesłać adres zameldowania ubezpieczonego na pobyt stały, uzyskany z Centralnej Bazy danych RCI PESEL.

Informacja finansowa, zgodnie z art. 191 ust. 1 ustawy o ofe powinna być przesyłana w trybie i formie uzgodnionych z członkiem funduszu. Tryby i formy przesyłania informacji, które mogą być stosowane w danym funduszu, określa jego statut, przy czym wskazuje się w literaturze na powinność przesłania informacji zwykłym listem²⁷, co jest oczywiście bardziej oszczędne od formy listu poleconego lub za zwrotnym potwierdzeniem odbioru. Instrumentem zabezpie-

²⁵ Zasadę tę potwierdza wyrok SN z dnia 11 sierpnia 2010 r., sygn. akt II UK 79/10, niepubl.

²⁶ Ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne, DzU 2005, nr 64, poz. 565 ze zm.

²⁷ Tak: A. Chróścicki, *op. cit.*, s. 911.

czenia interesów członka funduszu jest regulacja, że w razie sporu ciężar dowodu dostarczenia informacji przez OFE spoczywa na funduszu. Pierwsza informacja powinna być wysłana po 14 dniach od upływu roku, od dnia otrzymania pierwszej składki albo dokonania pierwszej wypłaty transferowej w zależności od tego, które zdarzenie miało miejsce wcześniej.

7. ZAKOŃCZENIE

Obowiązujące zasady obliczania wysokości emerytury bezsprecznie wskazują na znaczenie parametrów finansowych, które każdy ubezpieczony powinien mieć możliwość poznać. Wyrazem prawnych gwarancji dostępności danych i informacji dotyczących ubezpieczonego są obowiązki nałożone na podmioty działające w obligatoryjnej części systemu w zakresie weryfikowania i przysyłania informacji dotyczącej sytuacji emerytalnej ubezpieczonych i członków OFE. W świetle wyżej zasygnalizowanych zagadnień można stwierdzić, iż ciążące na ZUS i OFE obowiązki informacyjne spełniają wielorakie funkcje. W moim przekonaniu należy je traktować jako istotny element polityki informacyjnej instytucji ubezpieczenia emerytalnego, czynnik budowania świadomości ubezpieczonych dotyczącej ich sytuacji emerytalnej oraz perspektyw emerytalnych, wreszcie jako istotny bodziec do podejmowania racjonalnych decyzji przez ubezpieczonych, a w aspekcie proceduralnym – jako środek otwierający możliwość skontrolowania płatnika składek (w zakresie realizacji przez niego obowiązku składkowego) oraz samego Zakładu.

Informacje, które otrzymuje ubezpieczony z ZUS, dotyczą głównie elementów mających wpływ na wysokość przyszłego świadczenia emerytalnego, stąd niewątpliwie należy je zaliczyć do informacji mających walor finansowy. Informacją oddziaływującą najbardziej na wyobraźnię ubezpieczonego jest niewątpliwie obliczenie hipotetycznej wysokości emerytury. Z kolei najważniejsze informacje, jakie powinni otrzymać uczestnicy OFE, dotyczą stanu rachunku oraz wyników finansowych osiągniętych przez fundusz, którego są członkami.

Z analizy przepisów wynika sukcesywne rozszerzenie prawa ubezpieczonego do informacji zarówno z ZUS, jak i z OFE. Jawność określonych informacji dotyczących OFE sprzyja rozwijaniu wiedzy emerytalnej, umiejętności dokonywania trafnych wyborów w zakresie uczestnictwa w OFE oraz zwiększonej aktywności w obszarze III filaru. Można to ujmować jako celowe i systemowe działanie państwa na rzecz rozwoju świadomości ubezpieczeniowej społeczeństwa.

*Arleta Nerka***NATIONAL INSURANCE AUTHORITY (ZUS) AND OPEN PENSION FUND'S (OPF)
INFORMATION OBLIGATIONS TOWARDS PENSION POLICYHOLDERS**

The structure of the pension system is expressly indicative of the impact of individuals' financial parameters on the pension rates. The legal guarantees of availability of insurance data and information are embodied in the obligations imposed on the operators active in the mandatory part of the system (National Insurance Authority and open pension funds) to verify and transmit information on the situation of pension policyholders and pension fund members. The information provided by the ZUS primarily concerns the factors that affect the amounts of future pension benefits. The most important information that participants receive from their pension funds, then, concerns the account balance and the financial results achieved by the fund of which they are members.

An analysis of the existing regulations shows that the insureds' right to information from both the ZUS and OPFs needs extending. Transparency of certain information concerning the OPF is conducive to developing a better understanding of the pension plan, ability to make the right decisions in respect of participation in the OPF, and increased activity within the optional private pension insurance schemes. This may be perceived as the State's deliberate and systemic measures designed to develop the public's insurance awareness.

Key words: Insurance Authority (ZUS), Open Pension Funds (OPF), an insured person, retirement system, members of the open pension funds.